

ABBREVIATIONES

I. Archivales

- AA - Archivum Arcis (sectio in AV).
 AC - Archivum Consistoriale (sectio in AV).
 ACO - Archivio Capitolino, Romae.
 ADLP - Archivio Doria Landi Pamfili, Romae.
 ADWO - Archivum Diecezji Warmińskiej w Olsztynie [Arch. Dioecesis Varmiensis Olstini].
 AG - Archivio General, Septimancae.
 AGAD - Archivum Główne Akt Dawnych [Arch. Principale Actorum Antiquorum], Varsaviae.
 AN - Archivum Nuncjatury (sectio in AGAD).
 APF - Archivum S. Congregationis de Propaganda Fide, Romae.
 AR - Archivum Radziwiłłów [Arch. Familiae Radziwiłł] (sectio in AGAD).
 Arch. - Archivio, Archivum, Archiwum.
 Arm. - Armadium, Armario.
 ARSI - Archivum Romanum Societatis Iesu, Romae.
 AS - Archivio di Stato (in Italia).
 ASK - Archivum Skarbcza Koronnego [Archivum Thesaurarii Regni] (sectio in AGAD).
 AZ - Archivum Zamoyskich [Arch. Familiae Zamoyski] (sectio in AGAD).
 AV - Archivum Secretum Vaticanum.
 Barb. - Barberinus (codex in BV).
 BA - Biblioteca Ambrosiana, Mediolani.
 BCz - Biblioteka Muzeum Narodowego im. Czartoryskich [Bibl. Musei Nationalis Czartoryski], Cracoviae.
 BOss - Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich [Bibl. Instituti Nationalis Ossoliniani], Vratislaviae.
 BPAN - Biblioteka Polskiej Akademii Nauk [Bibl. Academiae Scientiarum Polonae] (Cracoviae et in Kórnik).
 BJ - Biblioteka Jagiellońska [Bibl. Univ. Iagellonicae], Cracoviae.
 BN - Biblioteca Nazionale (in Italia), Biblioteka Narodowa [Bibliotheca Nationalis], Varsaviae.
 BOZ - Biblioteka Ordynacji Zamoyskich (sectio in BN Varsaviae).
 BV - Bibliotheca Apostolica Vaticana.

VIII

- Coll. - Collectio.
CP - Congregazioni Particolari (sectio in APF).
Ep.ad Princ. - Epistolae ad Principes (sectio in AV).
F. - Fondo (sectio in diversis tabulariis Italicis).
GStAPK,XX.- Geheimes Staatsarchiv Preussischer Kulturbesitz, Hauptabteilung XX (Herzogliches Archiv), Berolini.
HHStA - Haus- Hof- und Staatsarchiv, Vindobonae.
Lat. - Latinus (codex).
Lett. - Lettere (nomen fundorum in aliquibus archivis Italicis).
LL - Libri Legationum (sectio in AGAD).
Misc. - Miscellanea (nomen fundi in div. tabulariis).
MK - Metryka Koronna [Matriculae Regni] (sectio in AGAD).
Nunz. - Nunziatura (sectiones Archivi Secretariatus Status in AV).
OBA - Ordensbriefarchiv (sectio in GStAPK).
Ottob. - Ottobonianus (codex in BV).
Reg. - Registra (series in AV).
SC - Scritture riferite nei Congressi (sectio in APF).
SOCCG - Scritture Originali riferite nelle Congregazioni Generali (in APF).
TR - Teka Rzymska [Theca Romana], in collectione Academiae Scientiarum Cracoviensis (hodie in BPAN Cracoviae).
Urb. - Urbinatensis (codex in BV).
Vat. - Vaticanus, -a (codex in BV, series registorum in AV).

2. Ephemeridum et collectionum

- AAS - Acta Apostolicae Sedis, Vaticani.
AKHAU - Archiwum Komisji Historycznej Akademii Umiejętności [Archivum Commissionis Historicae Academiae Scientiarum Cracoviensis], series editorialis eiusdem Academiae.
ANG - Acta Nuntiaturae Gallicae, Romae-Parisiis.
ANP - Acta Nuntiaturae Polonae, series quam edimus.
AP - Annuario Pontificio, Vaticani.
ASRSP - Archivio della R. Società Romana di Storia Patria, Romae.
BIASC - Bulletin International de l'Académie des Sciences de Cracovie.
CT - Concilium Tridentinum. Diariorum, actorum, epistularum, tractatum nova collectio, Friburgi Brisgoviae.
DBI - Dizionario Biografico degli Italiani, Romae.
DHGE - Dictionnaire d'Histoire et Géographie Ecclésiastique, Parisiis.
DI - Diplomatarium Italicum, Romae-Bucaresti.

- EC - Enciclopedia Cattolica, Vaticani.
- EFE - Elementa ad Fontium Editiones, Romae.
- EPO - Encyklopedia Powszechna Orgelbranda [Encyclopaedia Universalis Orgelbrandiana], Varsaviae.
- HJ - Historisches Jahrbuch, Monachii.
- "Informationes" - Biuletyn Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych [Ephemeris Pontificii Instituti Studiorum Ecclesiasticorum], Romae-Varsaviae.
- KH - Kwartalnik Historyczny [Commentarii Trimestres Historici], Varsaviae
- KP - Kurier Polski [Nuntius Polonus] (ephemeris quotidiana), Varsaviae.
- MHSJ - Monumenta Historica Societatis Jesu, Matriti.
- MÖSA - Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs, Vindobonae.
- MPP - Miesięcznik Pasternski Płocki (ephemeris mensilis dioec. Plocensis), Plociae.
- NBD - Nuntiaturberichte aus Deutschland, Gothae-Berolini-Tubingae-Paderborni-Coloniae etc.
- NC - Nonciature de Cologne, Bruxellis-Romae.
- NF - Nonciature de Flandre, Bruxellis-Romae.
- NI - Nunziature d'Italia, Romae.
- NR - Nonciatures de Russie, Romae.
- PP - Przegląd Powszechny (ephemeris mensilis), Cracoviae-Varsaviae.
- PSB - Polski Słownik Biograficzny [Vocabularium biographicum Polonorum], Cracoviae.
- QFIAB - Quellen und Forschungen aus Italienischen Archiven und Bibliotheken, Tubingae.
- RAUK - Rocznik Akademii Umiejętności w Krakowie [Annales Academiae Scientiarum Cracoviensis] (ab a. 1918 Academiae Scientiarum Polonae), Cracoviae.
- RQ - Römische Quartalschrift, Friburgi Brisgoviae.
- RSCI - Rivista di Storia della Chiesa in Italia, Romae.
- SRP - Scriptorum Rerum Polonicarum (series editorialis Academiae Scientiarum Cracoviensis), Cracoviae.
- SZ - Studia Źródłoznawcze [Studia Cognitionis Fontium], Posnaniae.
- ZKG - Zeitschrift für Kirchengeschichte, Stuttgartiae.

3. Textuales

aepus	- archiepiscopus
aff.mo	- affezionatissimo
autogr.	- autographum
card.	- cardinalis, cardinale
car.mo	- carissimo
char.mus	- charissimus
cod.	- codex
conf.	- confidentialis (species epistularum diplomaticarum)
col.mo	- colendissimo
consist.	- consistorium, consistorialis
cop.	- copia
CPF	- Sacra Congregatio de Propaganda Fide
div.	- diversi
d.nus	- dominus
dr	- doctor
ed.	- edidit
el.	- electus
epla	- epistula
epus	- episcopus
f.	- folium, foglio
humil.mo	- humilissimo (umilissimo)
ill.mo (us)	- illustrissimo, illustrissimus
inf.	- informatio, informativus
IUD	- Iuris Utriusque Doctor
Lat.	- Latinus
leg.	- legajo
mgr	- magister
min.	- minuta, conceptum
misc.	- miscellanea
mons.	- monsignore, monseigneur
mr	- monsieur
ms.	- manuscriptum
N.	- Numerus(o) documenti in hac editione
n.	- numerus documenti vel voluminis in aliquo archivo vel editione
n.ro (a)	- nostro, nostra
nunz.	- nunziatura
or.	- originale
p.	- pagina
pont.	- pontifex, pontificius

proc.	- processus
r	- recto
reg.	- registrum, epistula registrata
rev.do	- reverendo
rev.mo	- reverendissimo
ser.mo	- serenissimo
S.R.E.	- Sancta Romana Ecclesia
s.d.	- sine dato
s.f.	- sine foliatione
sig.	- signore
s.l.	- sine loco
s.l.d.	- sine loco et dato.
s.o.c.	- sine ordine chronologico
SS	- Secretarius Summi Pontificis, Secretarius Status, Secretariatus Status
Ss.mus (o)	- Sanctissimus (Santissimo)
Tab.	- Tabula, id est Tomus cuique nuntio destinatus in Serie Nuntio- rum Chronologica
T.	- Tomus
umil.mo	- umilissimo
univ.	- universitas (studiorum)
utr.	- uter, utrius(que)
v	- verso
v.	- vide
ven.lis	- venerabilis
vol.	- volumen
v.ro (a)	- vostro, vostra

BIBLIOGRAPHIA¹

I. Fontes typis editi

- ADS - *Actes et documents du Saint Siège relatifs à la seconde guerre mondiale*, éd. par Pierre Blet, Robert Graham, Angelo Martini, Burhard Schneider, T. 1-11, Città del Vaticano 1970-1981.
- AJZ - *Archiwum Jana Zamojskiego, kanclerza i hetmana wielkiego koronnego*, T. 1: 1553-1578 [Archivum Ioannis Zamojski, cancellarii et magni campiductoris Regni Poloniae], wyd. Waław Sobieski, Warszawa 1904; T. 2: 1580-1582, wyd. Józef Siemieński, Warszawa 1909; T. 3: 1582-1584, wyd. J. Siemieński, Warszawa 1913; T. 4: 1585-1588, wyd. Kazimierz Lepszy, Kraków 1948.
- AT - *Acta Tomiciana*, T. 1-8, wyd. Tytus Działyński, Poznań 1852-1860; T. 9-13, wyd. Zygmunt Celichowski, Poznań 1876-1915; T. 14-16, wyd. Władysław Pociecha, Wrocław-Kraków-Poznań 1952-1960; T. 17, wyd. Waław Urban, Andrzej Wyczański, Wrocław-Kraków-Poznań 1966.
- Beiersdorf - *Papiesstwo wobec sprawy polskiej w latach 1772-1864. Wybór źródeł* [Papatus et quaestio Polona a. 1772-1864. Fontes selecti], oprac. Otton Beiersdorf, Wrocław 1960.
- Biaudet CD - Henri Biaudet, *Un chiffre diplomatique du XVIe siècle. Etude sur le cod. Nunziatura di Polonia 27A des Archives Secrètes du Saint-Siège*, Helsinki 1911 (Annales Academiae Fennicae, Series B, T. 2).
- Biaudet SSND - *Le Saint-Siège et la Suède durant la seconde moitié du XVIe siècle. I. Origines et époque des relations non officielles, 1570-1576. Notes et documents*, par Henri Biaudet, Paris 1906.
- Boratyński CEA - *Ioannis Andreae Caligarii, nuntii apostolici in Polonia, epistolae et acta 1578-1581*, ed. Ludovicus Boratyński, Cracoviae 1915 (Monumenta Poloniae Vaticana, T. IV).
- Bullarium Romanum - *Bullarium diplomatum et privilegiorum Sanctorum Romanorum Pontificum*. Taurinensis editio, T. 1-24, Augustae Taurinorum 1857-1872 (usque ad a. 1740).

¹ In hoc elencho bibliographico referuntur omnia opera, in quibus epistulae et acta nuntiorum apostolicorum in Polonia edita sunt, lucubrationes vero afferuntur solummodo hae, quae immediate de nuntiaturis disserunt vel saepius citantur, omissis illis, quae semel tantum ad iustificandam aliquam assertionem in corpore huius operis adnotantur. Tituli editionum epistularis commercii nuntiorum, qui apud alios reges et principes munere suo functi sunt, referuntur in *Tabulis* singulorum nuntiorum inter *Editiones contemporaneorum*.

Abbreviationes (siglae), tam in editionibus, quam in lucubrationibus, introductae sunt tum solummodo, cum eiusdem auctoris vel editoris plura opera in hoc libro citantur (etiamsi omnia in hoc elencho non appareant). In describendis editionibus, sicut in lucubrationibus, abbreviationi tituli operis cognomen editoris anteponitur. Quae cognomina omittuntur in longioribus seriebus editorialibus, in quibus plures sunt editores vel decursu temporis mutantur; tunc citatio a sigla immediate incipit et inter siglas plenus titulus huius editionis quaerendus est.

- Buta DI I - *I ragguagli di Claudio Rangoni, vescovo di Reggio Emilia e nunzio in Polonia dal 1599-1605. Appunti di storia rumena*, ed. Nicolae Buta, DI 1 (1925) p. 259-377.
- Buta DI II - *I Paesi Romeni in una serie di "avvisi" del Seicento (1599-1603)*, ed. Nicolae Buta, DI 2 (1930) p. 72-304.
- Collura Paulus, *Repertorium rerum Polonicarum ex Archivo Dragonetti de Torres in Civitate Aquilana, Romae* 1962 (EFE V).
- Cyprianus - *Tabularium Ecclesiae Romanae saeculi decimi sexti, in quo monumenta restituti calicis eucharistici, totiusque Concilii Tridentini historiam mirifice illustrantia continentur*. Omnia ad fidem autographorum Bibliothecae Gothanae diligenter exacta, publicavit Ernestus Salomon Cyprianus, Francoforti et Lipsiae 1743.
- De Bojani - *Innocent XI. Sa correspondance avec ses nonces (1676-1684)*, ed. Ferdinando de Bojani, T. 1-3, Paris-Rome 1910-1913.
- Diaz-Carranza BNV - *Francesco Buonvisi, Nunziatura a Varsavia*, Vol. 1-2, a cura di Furio Diaz e Nicola Carranza, Roma 1965.
- Dużyk LK - *Listy Józefa Korzeniowskiego do Stanisława Smolki i Bronisława Dembińskiego* [Epistulae Iosephi Korzeniowski ad Stanislaum Smolka et Bronislaum Dembiński], wyd. Józef Dużyk, "Rocznik Biblioteki PAN w Krakowie", 31 (1986) p. 37-77.
- Ehrenberg IB - *Italienische Beiträge zur Geschichte der Provinz Ostpreussen*. Im Auftrage des Provinzial-Ausschusses der Provinz Ostpreussen, herausg. von Hermann Ehrenberg, Königsberg 1895.
- Ehrenberg UA - *Urkunden und Aktenstücke zur Geschichte der in der heutigen Provinz Posen vereinigten ehemals polnischen Landesteile*, herausg. von Hermann Ehrenberg, Leipzig 1892.
- Fraknói ROP - *Relationes oratorum pontificiorum 1524-1526*, ed. Vilmos Fraknói, Budapest 1884 (Monumenta Vaticana historiam Regni Hungariae illustrantia, Series II, T. 1).
- Gaeta ORPV - Franco Gaeta, *Origine e sviluppo della rappresentanza stabile pontificia in Venezia (1485-1533)*, "Annuario dell'Istituto Storico Italiano per l'Età Moderna e Contemporanea", Vol. IX-X (1957-1958), p. 3-281 (commentarium et documenta).
- Gintel - *Cudzoziemcy o Polsce. Relacje i opinie* [Homines peregrini de Polonia. Sententiae et opiniones], wybrał i wyd. Jan Gintel, T. 1-2, Kraków 1971.
- Gramatowski - documenta, vide inter lucubrationes.
- Hipler-Zakrzewski HE - *Stanisłai Hosii, S.R.E. Cardinalis, Maioris Poenitentiarum, Episcopi Varmiensis (1504-1579), et quae ad eum scriptae sunt epistolae, tum etiam eius orationes, legationes*, T. 1-2, ed. Franciscus Hipler, Vincentius Zakrzewski, Cracoviae 1879-1888 (Acta Historica Res Gestas Poloniae Illustrantia, T. 4, 9).

- Jaitner HI - *Die Hauptinstruktionen Clemens' VIII. für die Nuntien und Legaten an den europäischen Fürstenhofen, 1592-1605*, bearb. Klaus Jaitner, Bd 1-2, Tübingen 1984.
- Jurkiewicz SPW - *Stosunki polsko-watykańskie w latach 1918-1939. Materiały archiwalne* [Relationes Poloniae cum Sancta Sede a. 1918-1939. Documenta ex archivis deprompta], wyd. Jarosław Jurkiewicz, Warszawa 1955.
- Kartunnen CD - Kartunnen Liisi, *Chiffres diplomatiques des nonces en Pologne vers la fin du XVIe siècle... extraits des Archives Chigi*, Helsinki 1911 (Annales Academiae Fennicae, Series B, T. 2).
- Kluczycki PS - *Pisma do wieku i spraw Jana Sobieskiego*, zebrał i wyd. Franciszek Kluczycki, T. I/1 (1629-1671), Kraków 1880, T. I/2 (1672-1674), Kraków 1881 (Acta Historica Res Gestas Poloniae Illustrantia, T. 2/1-2).
- Korzeniowski AR - *Analecta Romana quae historiam Poloniae saeculi XVI illustrant*, ed. Iosephus Korzeniowski, Cracoviae 1894 (Scriptores Rerum Polonicarum, Vol. 15).
- Kuntze-Nanke BEA - *Alberti Bolognetti, nuntii apostolici in Polonia epistolae et acta*, Pars 1: 1581-1582, ed. Ceslaus Nanke et Eduardus Kuntze, Cracoviae 1923-1933; Pars 2: 1583, ed. E. Kuntze, Cracoviae 1938; Pars 3, fasc. 1-2: 1584-1585, ed. E. Kuntze, Kraków 1939-1950 (Monumenta Poloniae Vaticana, T. V-VII).
- Lanckorońska DAM - *Documenta ex Archivo Cardinalis Ioannis Morone ad Poloniam spectantia, quae in Archivo Secreto Vaticano asservantur*, ed. Carolina Lanckorońska, I Pars: 1561-1580, II Pars: 1539-1579, Romae 1984 (EFE LVIII-LIX).
- Loret KK - Maciej Loret, *Kościół Katolicki a Katarzyna II, 1772-1784* [Ecclesia Catholica et imperatrix Catharina II, 1772-1784], Kraków 1910 (Monografie w zakresie dziejów nowożytnych, T. XII), appendices.
- Malinowski - *Pamiętniki o dawnej Polsce z czasów Zygmunta Augusta, obejmujące listy J. F. Commendonii do św. Karola Boromeusza* [Monumenta veteris Poloniae Sigismundo Augusto rege, epistulas I. F. Commendonii ad s. Carolum Borromaeum continentia], wyd. Mikołaj Malinowski, T. 1-2, Wilno 1847-1851.
- Meysztowicz Valerianus, *Antonii Martinelli relatio de Hippolyti Aldobrandini legatione ad Sigismundum III regem Poloniae*, "Antemurale" 12 (1968) p. 29-42.
- Meysztowicz Valerianus, *Caeremoniarii anonymi relatio de cardinalis Georgii Radziwiłł legatione ad Sigismundum III regem Poloniae (A. 1592)*, "Antemurale", 12 (1968) p. 43-75.
- Meysztowicz-Wyhowska DPAP - *Documenta Polonica ex Archivo Parmensi*, ed. Valerianus Meysztowicz et Wanda Wyhowska De Andreis, Pars 1: (1535-1588), Romae 1970 (EFE XXII); Pars 2: (1598-1772), Romae

- 1970 (EFE XXIII).
- Niemcewicz - *Zbiór pamiętników historycznych o dawnej Polsce* [Collectio monumentorum historiam antiquae Poloniae illustrantium], wyd. Julian Ursyn Niemcewicz, wyd. nowe Jan Nepomucen Bobrowicz, T. 1-4, Lipsk 1838-1839.
- Olarra-Larramendi CNE - *Correspondencia entre la nunciatura en España y la Santa Sede. Reinado de Felipe III (1598-1621)*, ed. José de Olarra Garmendia y Maria Luisa de Larramendi, vidua de Olarra, T. 1-7, Publicaciones de la Iglesia Nacional Española, Roma 1960-1967.
- Olarra-Larramendi ICN - *Indices de la correspondencia entre la nunciatura en España y la Santa Sede durante el reinado de Felipe II*, elaborados por José de Olarra Garmendia y Maria Luisa de Larramendi, publicalos la Real Academia de la Historia, T. 1-2, Madrid 1948-1949.
- Pärnänen J.A., *L'ambassade de Bartholomée Powskiński à Danzig en 1593*, Helsinki 1911 (Annales Academiae Scientiarum Fennicae, Series B, T.2/6).
- Pärnänen SVS - Pärnänen J. A., *Le premier séjour de Sigismond Vasa en Suède 1593-1594 d'après la correspondance diplomatique du nonce apostolique Germanico Malaspina*, Helsinki 1912 (Annales Academiae Scientiarum Fennicae, Series B, T. 28/3).
- Pierling Pierre SJ, *Bathory et Possevino. Documents inédits*, Paris 1887.
- Przeddziecki LAK - *Listy Annibala z Kapui, nuncyusza apostolskiego w Polsce, o bezkrólewiu po Stefanie Batorym i pierwszych latach panowania Zygmunta III* [Epistulae Hannibalis de Capua, nuntii apostolici in Polonia, de interregno post mortem Stephani Bathorei et primis annis regni Sigismundi III], wyd. Aleksander Przeddziecki, Warszawa 1852.
- Przyboś-Żelewski - *Dyplomaci w dawnych czasach. Relacje staropolskie z XVI-XVIII stulecia* [Publici oratores antiquis temporibus. Veteres relationes de Polonia saec. XVI-XVIII], wyd. Adam Przyboś, Roman Żelewski, Kraków 1959.
- Raynaldus - *Annales Ecclesiastici* (documenta, vide inter lucubrationes).
- Rederowa MKH - *Materiały do działalności Komisji Historycznej Akademii Umiejętności w Krakowie w latach 1873-1918. Wybór źródeł* [Documenta, operam Commissionis Historicae Academiae Scientiarum Cracoviensis annis 1873-1918 peractam illustrantia. Fontes selecti], ed. Danuta Rederowa, Wrocław 1974.
- Rouet de Journal NR - *Nonciatures de Russie d'après les documents authentiques*, par J. M. Rouet de Journal, T. 1, *Nonciature d'Archetti 1783-1784*, Città del Vaticano 1952 (Studi e Testi 166); T. 2, *Nonciature de Litta 1797-1799*, Città del Vaticano 1943 (Studi e Testi 167).
- Rykaczewski - *Relacje nuncyuszów apostolskich i innych osób o Polsce od roku 1548 do 1690* [Relationes nuntiorum apostolicorum et aliarum perso-

- narum de Polonia ab a. 1548 usque ad a. 1690], wyd. E. Rykaczewski, T. 1-2, Berlin-Poznań 1864.
- Szostkiewicz - *Korespondencja arcbpa Cantelmiego, nuncjusza nadzwyczajnego na sejm grodzieński w 1688 r.* [Commercium epistulare archiepiscopi Cantelmi, nuntii extraordinarii, ad comitia Grodnensia a. 1688 missi], przygotowana do druku przez Zbigniewa Szostkiewicza, in: *Sacrum Poloniae Millennium*, T. 3, Rzym 1956 p. 51-279.
- Šeptyc'kyj - *Monumenta Ucrainae Historica*, T. 1-12, collegit metropolita Andreas Šeptyc'kyj, Romae 1964-1975 (Editiones Universitatis Catholicae Ucrainorum S. Clementis Papae).
- Šmurlo Evgenij, *Pamjatniki kul'turnych i diplomatičeskich snošenij Rossii s Italiej* [Memoriale relationum cultus civilis et diplomaticarum inter Russiam et Italiam intercedentium], Leningrad 1925.
- Šmurlo RDPG - Šmurlo Evgenij, *Recueil de documents (Sbornik dokumentov), 1693-1700, relatifs au règne de l'Empereur Pierre le Grand*, Youriev (Dorpat) 1903.
- Šmurlo RI - Šmurlo Evgenij, *Rossija i Italija. Sbornik istoričeskich materialov i izsledovanij, kasaiuščichsia snošenij Rossii s Italiej* [Russia et Italia. Collectio fontium et studiorum, ad mutuas relationes inter Russiam et Italiam intercedentes attinentium], T. 1-4, Sanktpeterburg 1907-1927 (textus et documenta).
- Šmurlo SSOO - Šmurlo Eugène, *Le Saint-Siège et l'Orient Orthodoxe Russe 1609-1654*, Prague 1928 (textus et documenta).
- Theiner AE - *Annales ecclesiastici*, ed. Augustinus Theiner, T. 1-3, Romae 1856.
- Theiner MHR - *Monuments historiques relatifs aux règnes d'Alexis Michaélowitch, Féodor III et Pierre le Grand, czars de Russie*, extraits des Archives du Vatican et de Naples par Augustin Theiner, Rome 1859.
- Theiner SSS - Theiner Augustin, *La Suède et le Saint-Siège sous les rois Jean III, Sigismond III et Charles IX, d'après des documents trouvés dans les archives du Vatican*, T. 2, Paris 1842 p. 275-373 (Appendice); T. 3, Paris 1842 p. 261-431 (Appendice).
- Theiner VMPL - *Vetera Monumenta Poloniae et Magni Ducatus Lithuaniae gentiumque finitimarum historiam illustrantia*, Ed. Augustinus Theiner, T. 2: *Ab Ioanne PP XXII usque ad Pium PP V, 1410-1572*, Romae 1861; T. 3: *A Sixto PP V usque ad Innocentium PP XII, 1585-1696*, Romae 1863; T. 4/1-2: *Ab Innocentio PP XII usque ad Pium PP VI, 1696-1775*, Romae 1864.
- Tomašivs'kyj - *Donesennia rims'kich nunciiv pro Ukrainu 1648-1657* [Relationes nuntiorum Romanorum de Ucraina annis 1648-1657], zibrav i vydav Stefan Tomašivs'kyj (Monumenta Vaticana res gestas Ucrainae illustrantia, T. 1, in serie: Džerela do istorii Ukrainy Rusy, Vol. 16).

- Turgenev Aleksander Ivanovič, *Historica Russiae Monumenta, ex antiquis exterarum gentium Archivis et Bibliothecis deprompta*, T. 1-2, Petropoli 1841-1842; *Supplementum ad Historica Russiae Monumenta...* a Collegio Archaeographico edita, Petropoli 1848.
- Vademecum pro nuntiis apostolicis in Polonia a Galeazzo Marescotti, nuntio apostolico, c.a. 1670 exaratum*, ed. Alexander Kakowski, Petropoli 1912.
- Vasiliu DI II - *Il principato moldavo e la Curia Papale fra il 1606-1620*, ed. Virginia Vasiliu, DI, 2 (1930) p. 1-71.
- Villani OCN - Pasquale Villani, *Origine e carattere della nunziatura di Napoli (1523-1569)*, "Annuario dell'Istituto Storico Italiano per l'Età Moderna e Contemporanea", 9-10 (1957-1958) 335-539 (epistulae).
- Volumina legum - Leges, statuta, constitutiones, privilegia Regni Poloniae, Magni Ducatus Lithuaniae, omniumque Provinciarum annexarum, a Comitibus Visliciae A. 1347 celebratis usque ad ultima Regni Comitum*, In Typographia S.R.M. et Reipublicae Collegii Varsaviensis Scholarum Piarum in unum opus absolutissimum, Collegii ipsius opera primum collecta et sumptibus publicis reimpressa, T. 1-8, Varsaviae 1732-1782 (tituli voluminum - vulgariter *Volumina legum* nuncupatorum - a vol. 2 idiomate Polono scripta sunt).
- Welykyj ACPF - *Acta S.C. de Propaganda Fide Ecclesiam Catholicam Ucrainae et Bielarussiae spectantia*, collegit et adnotationibus illustravit P. Athanasius Welykyj OSBM, T. 1-5, Romae 1953-1955 (Analecta Ordinis S. Basilii Magni, Sectio III: *Documenta Romana Ecclesiae Unitae in terris Ucrainae et Bielarussiae*, cura PP. Basilianorum collecta et edita).
- Welykyj DUB - *Documenta Unionis Berestensis eiusque actorum (1590-1600)*, collegit, paravit, adnotavit editionemque curavit P. Athanasius G. Welykyj OSBM, Romae 1970 (Analecta OSBM, Sectio III).
- Welykyj EM - *Epistolae Metropolitaram (Kioviensium)*, collegerunt, illustrarunt et introductione auxerunt R. P. Theodosius T. Haluščynskij, P. G. Athanasius Welykyj OSBM, T. 1-9, Romae 1956-1980 (Analecta OSBM, Sectio III).
- Welykyj LB - *Litterae Basilianorum in terris Ucrainae et Bielarussiae*, ed. Athanasius G. Welykyj OSBM, T. 1-2 (1601-1760), Romae 1979 (Analecta OSBM, Sectio III).
- Welykyj LE - *Litterae episcoporum historiam Ucrainae illustrantes (1600-1900)*, collegit, paravit, adnotavit editionemque curavit P. Athanasius G. Welykyj OSBM, T. 1-5, Romae 1972-1981 (Analecta OSBM, Sectio III).
- Welykyj LNA - *Litterae nuntiorum apostolicorum historiam Ucrainae illustrantes (1550-1850)*, collegit, paravit, adnotavit editionemque curavit

- P. Athanasius G. Welykyj OSBM, Vol. 1-14, Romae 1959-1977 (Analecta OSBM, Sectio III).
- Welykyj LPF - *Litterae S.C. de Propaganda Fide Ecclesiam Catholicam Ucrainae et Bielarusjae spectantes*, collegit et adnotationibus illustravit P. Athanasius G. Welykyj OSBM, T. 1-7, Romae 1954-1957 (Analecta OSBM, Sectio III).
- Wierzbowski U - *Uchansciana czyli zbiór dokumentów wyjaśniających życie i działalność Jakuba Uchańskiego* [Uchansciana seu collectio documentorum, vitam et operam Iacobi Uchański illustrantium], wyd. Teodor Wierzbowski, T. 1-4, Warszawa 1884-1892.
- Wierzbowski VL - *Vincent Laureo, évêque de Mondovi, nonce apostolique en Pologne 1574-1578, et ses dépêches inédites au cardinal de Côme, Ministre-Secrétaire d'Etat du pape Grégoire XIII, éclaircissant la politique du Saint-Siège dans les années susdites relativement à la Pologne, la France, l'Autriche et la Russie*, ed. Théodore Wierzbowski, Varsovie 1887.
- Woś AC - *Annibale di Capua, nunzio apostolico e arcivescovo di Napoli (1544c.-1595). Materiali per una biografia*, [ed.] Jan Władysław Woś, Roma 1984.
- Wyhowska CAO - *Collectanea e rebus Polonicis Archivi Orsini in Archivo Capitolino Romae*, ed. Wanda Wyhowska De Andreis, Pars I, Romae 1965 (EFE XIV); Pars II, Romae 1968 (EFE XVIII).
- Wyhowska De Andreis Wanda, *De documentis Polonicis Archivi Marchionum Santacroce in Archivo Secreto Vaticano, "Antemurale"*, 9 (1965) p. 23-39.
- Wyhowska RAO - *Repertorium rerum Polonicarum ex Archivo Orsini in Archivo Capitolino Romae*, collegit Wanda Wyhowska De Andreis, Pars I, Romae 1961 (EFE III); Pars II, Romae 1962 (EFE VII); Pars III, Romae 1964 (EFE X).
- Zaluski EHF - *Andrae Chrysostomi in Załuskie Załuski... epistolae historico-familiares*, T. 2, Brunsbergae 1711.

2. Lucubrationes

- Baldisseri Lorenzo, *La Nunziatura in Toscana*, Città del Vaticano-Guatemala, 1977.
- Bandura Władysław, *Opis zbiorów rękopiśmiennych przechowywanych w Zakładzie Dokumentacji Polskiej Akademii Nauk w Krakowie. Teki Rzymskie* [Descriptio documentorum manu scriptorum in Instituto Documentationis Academiae Scientiarum Polonae Cracoviae servatorum. Thecae Romanae], Kraków 1959.
- Bartoszewicz EPO - biogrammata nuntiorum auctore Iuliano Bartoszewicz in:

- Encyklopedia Powszechna [Orgelbrandi]*, T. 2-17, Warszawa 1860-1864.
- Bartoszewicz Julian, *Ksiądz Wincenty Santino, nuncyusz w Polsce 1722-1728* [De sac. Vincentio Santino, nuntio in Polonia a. 1722-1728], "Biblioteka Warszawska", A. 62 (1885), T. 4 p. 389-411.
- Bartoszewicz Julian, *O nuncyuszach w Polsce* [De nuntiis in Polonia], "Przełęcz Naukowy", A. 1848, T. 2 p. 114-128, 151-160.
- Barycz Henryk, *Stanisław Smolka w życiu i w nauce* [Stanisłai Smolka vita et doctrina], Kraków 1975.
- Bascapè Giacomo, *L'Archivio Litta*, "Città di Milano. Rassegna Mensile del Comune e Bollettino di Statistica", 69 (1952) nr 3-4 p. 1-3.
- Bentkowski LANP - [Franciscus Bentkowski], *Libri actorum nuntiorum apostolicorum in Polonia*, in: *Manuscriptorum quae in Chartophylacio Maximo Varsaviensi asservantur tabulae analyticae*, T. 1, Varsaviae 1912 p. 116-121.
- Biaudet NAP - Henri Biaudet, *Les nonciatures apostoliques permanentes jusqu'en 1648*, Helsinki 1910.
- Bieńkowski ANV - Ludomir Bieńkowski, *Archiwum Nuncjatury Warszawskiej* [Archivum Nuntiaturae Varsaviensis], SZ 21 (1976) p. 125-133.
- Bignami Odier Jeanne, *La Bibliothèque Vaticane de Sixte IV à Pie XI. Recherches sur l'histoire des collections des manuscrits*. Avec la collaboration de José Ruyschaert, Città del Vaticano 1973.
- Biliński Bronisław, *L'"Expeditio Romana" 1886 dell'Accademia di Scienze e Lettere di Cracovia*, ASRSP 100 (1977) p. 129-134.
- Biliński Bronisław, *I Polacchi nell'Archivio Vaticano e il primo trentennio dell'Expeditio Romana (1886-1916)*, in: *L'Archivio Segreto Vaticano e le ricerche storiche*, a cura di P. Vian, Roma 1983 p. 37-90.
- Blet Pierre SJ, *Histoire de la représentation diplomatique du Saint Siège des origines à l'aube du XIXe siècle*, Città del Vaticano 1982.
- Bodniak Stanisław, *Polska w relacji włoskiej z roku 1604* [Polonia in relatione Italica ex a. 1604], "Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej", 2 (1930) p. 26-29.
- Boratyński Ludwik, *J. A. Caligari, nuncjusz apostolski w Polsce (1578-1581)* [De I. A. Caligario, nuntio apostolico in Polonia (1578-1581)], in: *Rozprawy Akademii Umiejętności, Wydział Historyczno-Filozoficzny*, Vol. 59 (Series II, Vol. 34), Kraków 1916 p. 1-52.
- Boratyński Ludwik, *Studia nad nuncjaturą polską Bolognietiego (1581-1584)* [De nuntiatura Polona Alberti Bolognietti], in: *Rozprawy Akademii Umiejętności, Wydział Historyczno-Filozoficzny*, Vol. 59, Kraków 1907 p. 53-106.
- Brańska Eugenia, *Archiwum Departamentu Włoskiego z czasów Stanisława Augusta* [Archivum Sectionis Italicae Stanisłao Augusto regnante],

- "Archeion", 38 (1962) p. 67-88.
- Brańska Eugenia, *Ks. Kajetan Ghigiotti i jego archiwum* [Sac. Caietanus Ghi-giotti et eius archivum], in: *Miscellanea Historico-Archivistica*, T. 2, Warszawa 1987 p. 133-156.
- Brom Gisbert, *Guide aux Archives du Vatican*, Rome 1910, 2 ed. Rome 1911.
- Caccamo Domenico, *Il nunzio Durini (1767-1772) e la prima spartizione della Polonia*, in: *Italia, Venezia e Polonia tra Illuminismo e Romanticismo*, Firenze 1973 p. 37-68.
- Caiazza Pietro, *Nunziatura di Napoli e problemi religiosi nel Viceregno Post-Tridentino*, RSCI 42 (1988) p. 24-69.
- Cardinale Igino, *Le Saint-Siège et la diplomatie*, Paris 1962.
- Cardinalium S.R.E. imagines*. T. I-IV. Ex Calcographia Rev. Camerae Apostolicae (BV, Cardinali, Foglio 6: Collectio cardinalis Mai).
- Cavallieri Ottavio, *L'Archivio di Mons. Achille Ratti, visitatore apostolico e nunzio a Varsavia (1918-1922)*. *Inventario*, Città del Vaticano 1989 (Collectanea Archivi Vaticani, T. 23).
- Ciaconius Alphonsus, *Vitae et res gestae Pontificum Romanorum et S.R.E. Cardinalium*, T. 3, Romae 1677.
- Ciampi BC - Sebastiano Ciampi, *Bibliografia critica delle antiche reciproche corrispondenze politiche, ecclesiastiche, scientifiche, letterarie, artistiche dell'Italia colla Russia, Polonia ed altre parti settentrionali*, T. 1-3, Firenze 1834-1839.
- Czermak BIASC - Victor Czermak, *Rapport sur les travaux de la mission de Rome en 1890/91*, BIASC, Séances de l'année 1891, Cracovie 1891 p. 354-361.
- De Daugnon F. F., *Ecclesiastici: Vescovi, nunzi, legati apostolici, missionari ed altri religiosi inviati in Polonia dalla Corte di Roma e dai conventi sino allo spirare del XVIII secolo*, in eiusdem: *Gli Italiani in Polonia dal IX secolo al XVIII. Note storiche con brevi cenni genealogici, araldici e biografici*, T. 2, Crema 1907 p. 87-181.
- Del Re Niccolò, *La Curia Romana. Lineamenti storico-giuridici*, Ed. 3, Roma 1970.
- De Marchi Giuseppe, *Le nunziature apostoliche dal 1800 al 1956*, Roma 1957.
- Dembiński Bronisław, *Sprawozdanie z poszukiwań w archiwach i bibliotekach rzymskich, a szczególnie w Archiwum Watykańskim, o materiałach do dziejów polskich w XVI i XVII wieku* [Relatio de inquisitionibus documentorum ad historiam Polonam saec. XVI et XVII pertinentium, in tabulariis et bibliothecis Romanis, praesertim in Archivo Vaticano, confectis], in: *Scriptores Rerum Polonicarum*, Vol. 12, Cracoviae 1888 p. 43-110.
- De Romanis Marianus, *Bibliothecae Iosephi Garampii Cardinalis catalogus materiarum ordine digestus et notis bibliographicis instructus*, T. 1-5, Romae 1796.

- Duda Etienne, *Le Saint-Siège devant les événements politiques de Pologne à veille de son premier partage*, in: *Sacrum Poloniae Millennium*, T. 1, Roma 1954 p. 140-207.
- Fabisz Paweł, *Wiadomość o legatach i nuncyuszach apostolskich w dawnej Polsce (1075-1864)* [De legatis et nuntiis apostolicis in vetere Polonia a. 1075-1864], Ostrów 1864; 2. ed. Ostrów 1866.
- Fijałek Jan, *Moderniści Katolicy Kościoła Lwowskiego w wieku XVI...* [Modernistae Catholici Ecclesiae Leopoliensis saec. XVI], Pars 2: *Rozpoczyna słowo o nuncyaturze Berarda Bongiovanniego, pierwszego dyplomaty papieskiego w Polsce* [Incipit verbum de nuntiatura Berardi Bongiovanni, primi oratoris pontificii in Polonia], "Pamiętnik Literacki", 7 (1908) p. 395-430.
- Fink Karl August, *Das Vatikanische Archiv. Einführung in die Bestände und ihre Erforschung*, zweite, vermehrte Auflage, Rom 1951.
- Fokciński Hieronim, *Conferimento dei benefici ecclesiastici maggiori nella Curia Romana fino alla fondazione della Congregazione Concistoriale*, RSCI 35 (1981) p. 334-354.
- Garampi IR - *Index rerum praecipue ecclesiasticarum Regni Poloniae, M. Ducatus Lithuaniae nec non provinciarum adjacentium, quas Josephus Garampius, Archiepiscopus olim Berytensis et Episcopus Montis Falisci et Corneti, dum in eodem Regno Apostolicae Sedis munere fungeretur, horis subcisivis ex Tabulariis Pontificiis Almae Urbis et Nuntiaturae Polonicae atque ex pluribus scriptoribus excerpserit, collegit, alphabetico ordine duobus voluminibus digessit, atque usui suorum in officio successorum dedicavit, Anno Domini MDCCLXXVI, sedente SS.mo Domino Nostro Pio VI, Pontifice Maximo, pontificatus sui anno II* (ms. AV, Indici 190, 191).
- Garampi SL - Iosephus Garampi, *Synopsis Legatorum et Nuntiorum Apostolicorum in Polonia* (penultima redactio inscripta Primo sbozzo dei Nunzi in Polonia dal 1068 al 1700), ms. AV, F.Garampi 23.
- Gauchat HC - Patritius Gauchat OFMConv., *Hierarchia Catholica Medii et Recentioris Aevi*, Vol. 4: *A pontificatu Clementis PP VIII (1592) usque ad pontificatum Alexandri PP VII (1667)*, Monasterii 1935.
- Glemma Tadeusz, *Zapiski nuncjusza Wincentego Dal Portico z roku 1568* [Annotationes nuntii Vincentii Dal Portico a. 1568 factae], "Collectanea Theologica", 17 (1936) p. 273-288.
- Goetz Helmut, *Zur Nuntiatur Luigi Lippomanos in Polen, 1555-1557*, in: *Miscellanea in onore di Mons. Martino Giusti*, T. 1, Città del Vaticano 1978 (Collectanea Archivi Vaticani, T. 5) p. 331-348.
- Graciotti Sante, *Il nunzio Durini e la Polonia letteraria del tempo di Stanislao Augusto*, in: *Italia, Venezia e Polonia tra Illuminismo e Romanticismo*, Firenze 1973 p. 69-105.

- Graham Robert, *Vatican Diplomacy*, Princeton 1959.
- Gramatowski Wiktor SI, *Polonika liturgiczne w Kongregacji Obrzędów 1588-1632. Studium z dziejów Kurii Rzymskiej* [Res ad Poloniam spectantes, a S. Congregatione Rituum discussae 1588-1632. Studium historiae Curiae Romanae], Rzym-Warszawa 1988.
- Guarnacci Marius, *Vitae et res gestae Pontificum Romanorum et S.R.E. Cardinalium, a Clemente X usque ad Clementem XII*, T. 1-2, Romae 1751.
- Gulik-Eubel HC - Guilelmus van Gulik, Conradus Eubel OFMConv, *Hierarchia Catholica Medii et Recentioris Aevi*, Vol. 3: *Saeculum XVI ab anno 1503 complectens*, Monasterii 1923.
- Halban Alfred, *Zbiór "praeiudicatorum" S. Nuntiaturae in Regno Poloniae* [Collectio "praeiudicatorum"...], KH 11 (1897) p. 338-340.
- Halkin Léon-E., *Les archives des Nonciatures*, Bruxelles-Rome 1968 (Bibliothèque de l'Institut Historique Belge de Rome, Fasc. 14).
- Hinojosa, Ricardo de, *Los despachos de la diplomacia pontificia en España*, Madrid 1896.
- Hildebrandt Paul, *Die polnische Königswahl von 1697 und die Konversion August des Starcken*, QFIAB 10 (1907) p. 152-215.
- Janta Aleksander, *"Przyjemnie zapoznać"* ["Placet notum facere"], Londyn 1972.
- Jedin Hubert, *Die Reform des bischöflichen Informativprozesses auf dem Konzil von Trient*, in eiusdem: *Kirche des Glaubens, Kirche der Geschichte*, Bd 2., Freiburg im Br. 1966 p. 441-459.
- Jedin GKT - Hubert Jedin, *Geschichte des Konzils von Trient*, Bd 1-4, Zweite Aufl., Freiburg 1951-1975.
- Jedin Hubert, *Nuntiaturberichte und Durchführung des Konzils von Trient*, in: *Nuntiaturberichte und Nuntiaturforschung* (ut infra) p. 180-213.
- Jedin Hubert, *Osservazioni sulla pubblicazione delle "Nunziature d'Italia"*, "Rivista Storica Italiana", 75 (1963) p. 327-343.
- Joachim Erich, *Die Politik des letzten Hochmeisters in Preussen Albrecht von Brandenburg*, T. 1-3, Leipzig 1892, 1894, 1895 (Publikationen aus den K. Preussischen Staatsarchiven, 50, 58, 61).
- Jurkiewicz Jarosław, *Nuncjatura Achillea Ratti w Polsce* [De nuntiatura Achillis Ratti in Polonia], Warszawa 1953.
- Jurkiewicz WP - Jarosław Jurkiewicz, *Watykan a Polska w okresie międzywojennym (1918-1939)* [Sancta Sedes et Polonia inter duo bella], in: *Szkice z dziejów papieżstwa* [Epitome historiae papatus], 2 wyd., Warszawa 1961 p. 477-502.
- Just EPN - Leo Just, *Die Erforschung der päpstlichen Nuntiaturen. Stand und Aufgaben, besonders in Deutschland*, QFIAB 24 (1932-1933) p. 244-277.
- Kallenbach Józef, *Wiadomość o bibliotece "Trivulziana" w Medyolanie* [De Bibliotheca Trivultiana Mediolani], KH, 15 (1900) p. 44-51.

- Kartunnen NAP - Liisi Kartunnen, *Les nonces apostoliques permanents de 1650 a 1800*, Genève 1912.
- Katterbach Bruno OFM, *Referendarii Utriusque Signaturae a Martino V ad Clementem IX et praelati Signaturae Supplicationum a Martino V ad Leonem XIII*, Bibliotheca Apostolica Vaticana 1931 (Studi e Testi 55).
- Kowalsky Nicholas OMI, Metzler Joseph OMI, *Inventary of the Historical Archives of the Sacred Congregation of the Evangelisation of Peoples or "De Propaganda Fide"*, New enlarged edition, Rome 1983.
- Kramer Hans, *Die Erforschung und Herausgabe der Nuntiaturberichte*, MÖSA 1 (1948) p. 492-514.
- Kraus GPS - Andreas Kraus, *Zur Geschichte des päpstlichen Staatssekretariats: Quellenlage und Methode*, "Jahres- und Tagungsbericht der Goerres-Gesellschaft" 1957 p. 5-16.
- Kraus PSS - Andreas Kraus, *Das päpstliche Staatssekretariat unter Urban VIII. 1623-1644*, Rom-Freiburg-Wien 1964 (RQ 29, Supplementheft).
- Kuntze Edouard, *Les rapports de la Pologne avec le Saint-Siège à l'époque d'Etienne Batory*, in: *Etienne Batory, roi de Pologne, prince de Transylvanie*, Kraków 1935 p. 133-211.
- Kwiatkowski Władysław, *Archiwum Nuncjatury Apostolskiej w Warszawie* [Archivum Nuntiaturae Apostolicae Varsaviense], "Ateneum Kapłańskie", 49 (1948) p. 487-492.
- La Sacra Congregazione del Concilio. Quarto Centenario della Fondazione (1564-1964). Studi e ricerche*, Città del Vaticano 1964.
- Leitsch Walther, *Die Bemühungen Zygmunts III. von Polen um die Kardinalswürde für Claudio Rangoni*, MÖSA 31 (1978) p. 41-51.
- Litta FCI - Pompeo Litta, *Famiglie celebri di Italia*, T. 1-8 (et 2 t. supplementorum et 2 t. secundae seriei), Milano 1819 - Napoli 1907.
- Loret Maciej, *Dwaj nuncjusze w Warszawie za Stanisława Augusta: Garampi i Archetti (1772-1784)* [Duo nuntii Varsavienses Stanislaio Augusto regnante: Garampi et Archetti (1772-1784)], "Biblioteka Warszawska", 260 (1905) p. 47-60.
- Loret KK - Maciej Loret, *Kościół Katolicki* (vide inter editiones).
- Loret Maciej, *Przyczynek do pobytu nuncjusza Garampiego w Warszawie* [Studium de nuntii Iosephi Garampi Varsaviae commoratione], KH 20 (1906) p. 502-511.
- Loret Maciej, *Życie polskie w Rzymie w XVIII w.* [De Polonis saec. XVIII Romae habitantibus], Rzym 1934.
- Lukács Ladislaus SJ, *Die nordischen päpstlichen Seminarier und P. Possevino (1577-1587)*, "Archivum Historicum Societatis Iesu", 24 (1955) p. 33-94.
- Lutz GGN - Georg Lutz, *Glaubwürdigkeit und Gehalt von Nuntiaturberichten*,

- in: *Nuntiaturberichte und Nuntiaturforschung* (vide infra), p. 227-275.
- Lutz RIN - Georg Lutz, *Le ricerche internazionali sulle nunziature e l'edizione delle istruzioni generali di Clemente VIII (1592-1605)*, in: *Archivio Segreto Vaticano e le ricerche storiche*, Roma 1983 p. 167-180.
- Lutz Heinrich, *Nuntiaturberichte aus Deutschland. Vergangenheit und Zukunft einer "klassischen" Editionsreihe*, QFIAB 45 (1965) p. 274-342.
- Maere René, *Les origines de la nonciature de Flandre*, "Revue d'Histoire Ecclésiastique", 7 (1906) p. 565-584, 805-825.
- Meister GS - Alois Meister, *Die Geheimschrift im Dienste der päpstlichen Kurie von ihren Anfängen bis zum Ende des 16. Jahrhunderts*, Paderborn 1906.
- Meister ZN - Alois Meister, *Zeremoniell der Nuntien*, RQ 5 (1891) p. 159-171.
- Meister Alois, *Zur spanischen Nuntiaturn im 16. und 17. Jahrhundert*, RQ 7 (1893) p. 447-481.
- Mergentheim Otto, *Die Quinquennalfakultäten pro foro externo. Ihre Entstehung und Einführung in deutschen Bistümern*, Bd 1-2, Stuttgart 1908.
- Meysztowicz ANV - Valerianus Meysztowicz, *De Archivo Nuntiaturne Varsaviensis quod nunc in Archivo Segreto Vaticano servatur*, Vaticani 1944 (Studja Teologiczne XII).
- Meysztowicz Valerianus, *De litteris, quas card. Fabricius Spada, Secretarius Status, ad Andream Santacroce, nuntium apostolicum in Polonia, a. 1694 scribebat*, "Antemurale", 9 (1965) p. 11-19.
- Meysztowicz Valeriano, *La nunziatura di Achille Ratti in Polonia*, in: *Pio XI nel trentesimo dalla morte*, Milano 1969 p. 177-203.
- Moroni Gaetano, *Dizionario di erudizione storico-ecclesiastica da S. Pietro sino ai nostri giorni*, Vol. 1-53, Venezia 1840-1861 (*Indice generale*, Vol. 1-6, Venezia 1878-1879).
- Müller Wiesław, *Polonica w zespolu Nunziature Diverse w Archiwum Watykańskim* [Polonica in sectione Nunziature Diverse Tabularii Vaticani], "Sprawozdania Towarzystwa Naukowego KUL", 14 (1963-1964) p. 189-190.
- Mysłek Wiesław, *Kościół katolicki w Polsce w latach 1918-1939. Zarys historyczny* [Ecclesia Catholica in Polonia a. 1918-1939. Adumbratio historica], Warszawa 1966.
- Nanke Czesław, *Historia dyplomacji* [Historia relationum diplomaticarum], Kraków 1947.
- Nuntiaturberichte und Nuntiaturforschung. Kritische Bestandsaufnahme und neue Perspektiven*, herausg. vom Deutschen Historischen Institut in Rom, 1976 (Sonderausgabe aus "Quellen und Forschungen aus italienischen Archiven und Bibliotheken", Bd 53, 1973 p. 152-275).
- Olšr Josef, *La Congregazione ed i Paesi assegnati al Nunzio di Polonia (Polonia, Svezia, Russia)*, in: SCPF Memoria Rerum, I/2 p. 201-225.
- Pastor SP - Ludovico Pastor, *Storia dei Papi dalla fine del Medio Evo*, T. 1-16,

- versione italiana del prof. Angelo Mercati (a vol. 9 Pio Cenci), Roma 1910-1934.
- Pásztor ASV - Lajos Pásztor, *Archivio Segreto Vaticano*, Estratto da *Guida delle fonti per la storia dell'America Latina negli Archivi della Santa Sede e negli archivi ecclesiastici d'Italia* (Collectanea Archivi Vaticani, 2), Città del Vaticano 1970 .
- Pásztor PSAV - Lajos Pásztor, *Per la storia dell'Archivio Segreto Vaticano nei sec. XVII-XVIII*, ASRSP 91 (1968) p. 157-249.
- Pieper Anton, *Zur Entstehungsgeschichte der ständigen Nuntiaturen*, Freiburg im Br. 1894.
- Pierling RSS - Pierre Pierling SJ, *La Russie et le Saint-Siège*, T. 1-5, Paris 1896-1912.
- Pietrzak Jan, *Nuncjusz Kosmas de Torres w Polsce (1621-1622)* [De nuntio Cosmo de Torres in Polonia (1621-1622)], "Sobótka", 30 (1975) p. 243-253.
- Pociecha KB - Władysław Pocięcha, *Królowa Bona (1494-1557). Czasy i ludzie odrodzenia* [Regina Bona (1494-1557). De hominibus, qui tempore renaissance litterarum, ut aiunt, fuerunt], T. 1-4, Poznań 1949-1950.
- Prodi Paolo, *Diplomazia del Cinquecento*, Bologna 1963.
- Prodi Paolo, *Il Sovrano Pontefice. Un corpo e due anime: la monarchia papale nella prima età moderna*, Bologna 1982.
- Przedziecki Aleksander, *Wiadomość bibliograficzna o rękopismach zawierających w sobie rzeczy polskie, przejranych po niektórych bibliotekach i archiwach zagranicznych w latach 1846-1849* [Notitia bibliographica de manuscriptis res Polonicas continentibus, in nonnullis bibliothecis et tabulariis exteris annis 1846-1849 perlustratis], Warszawa 1850.
- Przedziecki Renaud, *Diplomatie et protocole à la cour de Pologne*, T. 1, Paris 1934.
- Raynaldus Odericus, *Annales ecclesiastici ab anno MCXCVIII, ubi desinit Cardinalis Baronius*, T. 1-15, Lucae 1747-1756.
- Rederowa Danuta, *Ze studiów nad kontaktami Akademii Umiejętności z nauką obcą. Ekspedycja Rzymska (1886-1918)* [De vinculis inter Academiae Scientiarum sodales et externos historiae studiosos intercedentibus. Expositio Romana 1886-1918], "Rocznik Biblioteki PAN w Krakowie", 4 (1958) p. 191-256.
- Repertorium der diplomatischen Vertreter aller Länder seit dem Westfälischen Frieden (1648)*, Bd 1. (1648-1715), veröffentlicht... von L. Bittner und L. Gross, Oldenburg-Berlin 1936; Bd 2. (1716-1763), von F. Hausmann, Zürich 1950; Bd 3. (1764-1815), von O. Winter, Graz 1965.
- Reppen Konrad, *Zur Diplomatie der Nuntiaturreporte. Dienstvorschrift für das Abfassen von Avvisi aus dem Jahre 1639*, RQ 49 (1954) p. 123-126.
- Richard Pierre, *Origines de la nonciature de France*, "Revue des Questions

- Historiques", 78 (1905) p. 103-147.
- Ritzler Remigius, *Die bischöflichen Informativprozesse in den "Processus Consistoriales" im Archiv des Kardinalkollegs bis 1907*, "Römische Historische Mitteilungen", 2 (1957/58) p. 204-220.
- Ritzler-Sefrin HC - Remigius Ritzler OFMConv., Pirminus Sefrin OFMConv., *Hierarchia Catholica Medii et Recentioris Aevi*, Vol. 5: *A pontificatu Clementis PP IX (1667) usque ad pontificatum Benedicti PP XIII (1730)*, Patavii 1952; Vol. 6: *A pontificatu Clementis PP XII (1730) usque ad pontificatum Pii VI PP (1799)*, Patavii 1958.
- Savio Petrus, *De actis Nuntiaturae Poloniae, quae partem Archivi Secretariatus Status constituunt*, Vaticani 1947 (Studja Teologiczne XIII).
- Sägmüller Johann Baptist, *Die Anfänge der diplomatischen Korrespondenz*, HJ 15 (1894) p. 279-306.
- Schramm Godfried, *Der polnische Adel und die Reformation, 1548-1607*, Wiesbaden 1965.
- SCPF Memoria Rerum - *Sacrae Congregationis de Propaganda Fide Memoria Rerum 1622-1972*, cura et studio J. Metzler edita, T. 1-3, Rom-Freiburg-Wien 1972-1975.
- Semmler Joseph, *Das päpstliche Staatssekretariat in den Pontifikaten Pauls V. und Gregors XV., 1605-1623*, Rom 1969.
- Smolarski Mieczysław, *Podróż przez Polskę legata papieskiego w 1596 r.* [De itinere a.1596 a legato pontificio per Poloniam facto], "Przegląd Powszechny", A. 49 (1932), T. 93 p. 353-365.
- Stebelski Adam, *Akta Nuncjatury Papieskiej w Polsce 1578-1794* [Acta Nuntiaturae Pontificiae in Polonia 1578-1825], in: *Straty archiwów i bibliotek warszawskich* [Damna tabulariorum et bibliothecarum Varsoviensium reportata tempore secundi belli mundialis], T. 1. Warszawa 1957 p. 309-312.
- Sterzi Mario, *Vincenzo Gravina, agente in Roma di Mons. Giovanni Francesco Pignatelli*, ASRSP 48 (1925) p. 201-390.
- Sułowska Zofia, *Działalność nuncjusza Viscontiego w Polsce (1630-1635)* [De actione nuntii Visconti in Polonia 1630-1635], "Roczniki Humanistyczne KUL", 9 (1960), fasc. 4 p. 31-99.
- Šmurlo ODK (1895) - Evgenij Šmurlo, *Otčet o dvuch komandirovkach v Rossiju i zagranicu v 1892/3 i 1893/4 gg.* [Relatio de duabus expeditionibus in Russiam et exteras regiones annis 1892/3 et 1893/4], Iuriev 1895.
- Tacchella Lorenzo, *Paolo IV e la nunziatura in Polonia di Luigi Lippomano, vescovo di Verona (1555-1557)*, in: *Dalla Chiesa Antica alla Chiesa Moderna. Miscellanea per il Cinquantesimo della Facoltà di Storia Ecclesiastica della Pontificia Università Gregoriana*, Roma 1983 p. 231-260.
- Ughelli Ferdinandus, *Italia Sacra, sive de episcopis Italiae... opus singulare*, T. 1-10, Venetiis 1717-1722.
- Van Meerbeek Lucienne, *Les publications concernant les nonciatures*, "Bulletin

- de l'Institut Historique Belge de Rome", 12 (1932) p. 207-216.
- Walf Knut, *Die Entwicklung des päpstlichen Gesandtschaftswesens in dem Zeitabschnitt zwischen Dekretalenrecht und Wiener Kongress 1159-1815*, München 1966.
- Wierzbowski JU - Teodor Wierzbowski, *Jakub Uchański, arcybiskup gnieźnieński (1502-1581). Monografia historyczna* [Iacobus Uchański, archiepiscopus Gnesnensis (1502-1581). Monographia historica], Warszawa 1895 (Uchansiana, T. 5).
- Wierzbowski SL - Teodor Wierzbowski, *Synopsis legatorum a latere, legatorum natorum, nuntiorum ordinariorum et extraordinariorum, internuntiorum, delegatorum, commissariorum, collectorum... apostolicorum in Polonia terrisque adiacentibus*, Romae 1880.
- Wodka Johann, *Zur Geschichte der nationalen Protektorate der Kardinäle an der römischen Kurie*, Innsbruck-Leipzig 1938.
- Wojtyska Henryk Damian CP, *Król i nuncjusz. Berard Bongiovanni i Zygmunt August w latach 1560-1563* [De rege et nuntio, Berardo Bongiovanni et Sigismundo Augusto annis 1560-1563], in: *Studia i materiały*, Instytut Studiów Kościelnych, Rzym 1972 p. 43-68.
- Wojtyska PP - Henryk Damian Wojtyska CP, *Papieżstwo-Polska 1548-1563. Dyplomacja* [Papatus et Polonia 1548-1563. Relationes diplomaticae], Lublin 1977.
- Wojtyska SP - Henryk Damian Wojtyska CP, *Stan przygotowania do druku korespondencji nuncjuszów w Polsce do roku 1572* [De statu praeparationis ad editionem commercii epistularis nuntiorum in Polonia usque ad a. 1572], SZ 18 (1973) p. 199-206.
- Wojtyska Henryk Damian CP, *Toma Crnić, jedyny Słowianin-nuncjusz w Polsce, 1522-1523*, "Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego", 886 (1989), Prace Historyczne, Z. 89, p. 139-148.
- Wojtyska Henryk Damian CP, *Zur Entstehung und Organisation der polnischen Nuntiatur bis 1572*, MÖSA 33 (1980) p. 58-76.
- Woś Jan Władysław, *Il diario di viaggio in Polonia di Giovanni Paolo Mucante, maestro di cerimonie del card. legato Enrico Caetani*, "Annali della Scuola Normale Superiore di Pisa", Serie 3, Quaderno 3 (1973) p. 605-613.
- Woś Jan Władysław, *La legazione diplomatica in Polonia del card. I. Aldobrandini in una lettera di Emilio Pucci*, "Rinascimento", 21 (1970) p. 219-234.
- Woś Jan Władysław, *Rzymianin Giovanni Paolo Mucante o Polsce w końcu XVI w.* [Romanus Ioannes Paulus Mucante de Polonia saeculo XVI exeunte], SZ 21 (1976) p. 119-123.
- Wyczawski NA - Hieronim Wyczawski, *Nuncjatura apostolska* [Nuntiatura Apostolica], in: *Historia Kościoła w Polsce* [Historia Ecclesiae in Po-

- lonia], red. B. Kumor, Z. Obertyński, T. 2/2: 1918-1945, Poznań 1979 p. 23-26.
- Zawadzki Konrad, *Gazety ulotne polskie i Polski dotyczące, XVI-XVIII w. Bibliografia* [Ephemerides "volantes" Polonae et ad Poloniam spectantes saec. XVI-XVIII. Bibliographia]. T. 1: 1514-1661, Wrocław 1977; T. 2: 1662-1728, Wrocław 1984.
- Zdziech Teresa, *Archiwum historyczne Kongregacji Rozkrzewiania Wiary* [Archivum historicum Congregationis de Propaganda Fide], "Informationes", 3 (1984) p. 5-50.
- Ziekursch Johann, *August der Starke und die katholische Kirche in den Jahren 1697-1720*, "Zeitschrift für Kirchengeschichte", 24 (1903) p. 86-135, 232-280.
- Żywczyński Mieczysław, *Sprawa wysłania nuncjusza papieskiego do Polski w 1563 r.* [De nuntio pontificio a. 1563 in Poloniam mittendo], in: *Wieki średnie. Prace ofiarowane Tadeuszowi Manteufflowi w 60 rocznicę urodzin*, Warszawa 1962 p. 283-289.